

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta.

Uuden kotoutumislain muuttaminen vain muutaman kuukausi ennen uuden lain voimaan astumista asettaa merkittäviä haasteita kuntien valmistelutyölle ja luo haasteita kuntien taloudelle. Tulojen vähenemistä on ollut mahdotonta ottaa tässä määrin huomioon osana kunnan talouden suunnittelua. Kunnat ovat jo sijoittaneet huomattavia resursseja nykyisen lainsäädännön mukaiseen valmisteluun ja kehittämiseen, joita nyt kumotaan. Muutokset aiheuttavat lisäkustannuksia, kun kehitettyjä toimintamalleja on uudistettava.

Perustoimeentulon kustannusten korvaamisen siirtäminen Kelalle ja Ahvenanmaan maakunnan kunnille ja toimeentulotuen korvausajan lyhentäminen (63 §) siirtää taloudellista taakkaa kunnille, jotka eivät ole valmistautuneet kattamaan näitä kustannuksia. Tämä voi johtaa palvelujen heikentymiseen ja lisätä kuntien taloudellista painetta, kun ne joutuvat kattamaan entistä enemmän perustoimeentulon kustannuksia omasta budjetistaan. Lisäksi tämä voi vaikeuttaa kuntien talouden suunnittelua ja lisätä taloudellista epävarmuutta. Kunnat ovat sote- ja TE-palvelu-uudistusten keskellä yleisestikin jo äärimmäisen vaikean talousnäköymän edessä. Kuntien talouden tila on heikentynyt vuonna 2024 nopeasti.

Ahvenanmaan kuntien osalta toimeentulotuen korvausajan lyhentämisen ja perustoimeentulon kustannusten korvaamisen siirtämisen Kelalle ja Ahvenanmaan maakunnan kunnille ei voi arvioida suoraan vaikuttavan Ahvenanmaan kuntien velvollisuuteen myöntää perustoimeentulotukea ja tarvittaessa myöntää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea toimeentulotukilain mukaisesti.

Ehdotetun muutoksen voikin näin ollen arvioida heikentävän myös Ahvenanmaan kuntien taloustilannetta.

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

Hallituksen esitys ei vähennä kuntien velvoitteita samassa määrin kuin se vähentää kunnille maksettavia korvauksia. Kyseessä ei ole julkisen talouden säästö vaan kustannusten siirtäminen valtiolta kunnille.

Budjettiriihessä päätettyjen lisäsäästöjen normin purkua on esitetty toteutettavaksi siten, ettei se heikennä kielikoulutusta, varhaiskasvatuksen tai opetuksen palveluita tai työllisyyttä edistäviä palveluita. On huomioitava, että laskennallisen korvauksen ollessa kunnalle yleiskatteellista rahoitusta leikkaukset välittyvät käytännössä kuitenkin usein kunnan palveluiden, kuten esimerkiksi sivistyspalveluiden, leikkauksiksi ja verojen/maksujen korotuksiksi.

Hallitusohjelman tavoitteena on lisätä maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumista varhaiskasvatukseen, koska se edistää koko perheen kotoutumista ja kielen oppimista. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin merkittävää vähennystä kuntien laskennallisiin korvauksiin alle 7-vuotiaiden maksukategoriasta. Korvausten leikkaaminen voikin vaikeuttaa lasten kotoutumisen edistämistä ja puolestaan heikentää mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen osallistumisen edistämiseen.

Laskennallisilla korvauksia kohdennetaan kunnissa hyvin eri tavoin ja niiden leikkauksilla on myös suoranaisia vaikutuksia kotoutumista edistäviin palveluihin. Vaikka laskennalliset korvaukset ovat kohdennettu pakolaistaustaisiin, heijastuu laskennallisen korvauksen vähentyminen kokonaisuudessaan kaikkiin kunnan kotoutumispalveluihin. Laskennallisten korvausten väheneminen yleisesti voi kunnissa vaikuttaa kotoutumispalveluiden laatuun ja saatavuuteen tulevaisuudessa, mikä voi heikentää kotoutumisen tehokkuutta. Maahanmuuttaneiden määrän kasvaessa kunnissa palvelut ovat jo nyt kuormitettuja, ja rahoituksesta johtuva palvelujen supistuminen voi jatkossa hidastaa palveluihin ohjautumista ja siten myös maahanmuuttaneiden kotoutumista. Leikkaukset vaikuttavat myös kuntien halukkuuteen myöntää kuntapaikkoja ja vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Kokonaisuutena laskennallisten korvausten leikkaukset tulevat vaikuttamaan kuntien talouteen heikentävästä ja kuntien kykyyn järjestää lakisääteisiä kotoutumispalveluita.

Korostamme myös edelleen, että tulkkauksekustannusten korvaaminen ei näkemyksemme mukaan ole riittävällä tasolla ja jakoperusteita kunnan ja hyvinvointialueen välillä tulisi korjata vastaamaan todellisuutta, sillä kuntien tehtävät kotoutumisen edistämässä kasvavat merkittävästi vuodesta 2025 alkaen.

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Esitetty kotoutumishjelman asiakirjaa koskevan veloitteen kumoaminen (13 §) ei käytännössä kevennä kuntien tehtäviä, sillä ohjelman palvelujen johdonmukainen kokonaisuus vaatii edelleen dokumentointia. Tällöin näkemyksemme mukaan kyse ei ole veloitteen varsinaisesta kumoamisesta, eikä tuota kunnille taloudellisia vaikutuksia. Säännöskohtaisissa perusteluissakin 13 § kohdalla mainitaan “vaikka velvoite laatia kotoutumishjelmasta asiakirja poistuisikin tulisi kunnan edelleen huolehtia siitä, että kotoutumishjelman palvelut muodostavat johdonmukaisen ja selkeän kokonaisuuden sekä tarvittavasta viranomaisten ja muiden toimijoiden välisestä yhteistyöstä kotoutumishjelman palvelujen järjestämisessä.”

Kotoutumisen edistäminen on monialaista ja edellyttää monien eri viranomaisten ja toimijoiden yhteistyötä. Kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämällä kotoutumista edistävillä palveluilla on ratkaiseva merkitys maahanmuuttaneiden kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja monialainen kotoutumissuunnitelman (15 § ja 17 §) kumoaminen normin purun näkökulmasta keventää lähinnä hyvinvointialueen veloituksia ja hankaloittaa yhteistyötä palauttamalla monialaisen yhteistyön nykyisen lainsäädännön mukaiseksi. Nykyisellään monialaisessa yhteistyössä on tunnistettu runsaasti erilaisia haasteita, joita uuden lainsäädännön toivottiin ratkaisevan. Esitettyjen muutosten myötä kotoutumislaki ei tarjoaisi ratkaisua näihin haasteisiin, vaikka kotoutumislain kokonaisuudistuksen tavoitteena oli nimenomaan vahvistaa monialaista yhteistyötä.

Perheiden kotoutumissuunnitelmia (21 §) laaditaan hyvin vähäisesti. Perheellisille maahanmuuttaneille laaditaan pääasiassa yksilöllisiä kotoutumissuunnitelmia. Kuntaliitto kannattaa perheiden kotoutumissuunnitelmien kumoamista kotoutumislain, mutta nostaa myös esiin, että perheiden kotoutumissuunnitelmien vähäisen määrän vuoksi tämän veloitteen purkamisella ei ole kunnille taloudellisia vaikutuksia.

Kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmä (48 §) tulee perustaa vain, jos maahanmuuttaneiden palvelutarve kunnassa sitä edellyttää. Kuntien maahanmuuton yhteistyöryhmien perustamisveloitteen poistaminen jättää kunnille joustavuutta, mutta normin purun vaikutukset ovat taloudellisestikin hyvin vähäiset ja vaihtelevat paikallisesti, sillä ryhmän muodostamisen tarpeellisuus, ryhmän roolien laajuus ja tarpeet määritellään kuntakohtaisesti. Yhteistyöryhmällä on keskeinen merkitys esimerkiksi osana kotoutumishjelman kehittämistä ja yhteistyötä kotoutumisen edistämässä monella alueella tehdään veloitteen poistamisesta huolimatta, jolloin taloudellista hyötyä tänäkään veloitteen osalta ei juuri synny.

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

Suunnittelu- ja seurantaveloitteiden keventäminen vähentää hallinnollisia tehtäviä. Kunnan kotoutumisen edistämisen suunnittelun, kehittämisen ja seurannan keventäminen on Kuntaliiton näkemyksen mukaan perusteltua niiltä osin, kuin suunnitteluelvoitteet ovat sidoksissa muihin kunnassa määriteltyihin suunnitteluelvoitteisiin päällekkäisyyksien välttämiseksi. Kuitenkin mikäli kunnilta esitetysti poistetaan veloituksia 45 § mukaisesta seurannasta paikallinen kotoutumisen arviointi ja kunnan kotoutumispalvelujen kehittäminen saattaa jäädä puutteelliseksi. Kuntien kotoutumispalvelujen pitkäjänteinen kehittäminen edellyttää tilannekuvaa maahanmuuttaneiden

työllistymisestä, koulutuksesta, hyvinvoinnista ja osallistumisesta, ja näiden tietojen puuttuminen voi heikentää kunnan kotoutumisen strategista ohjausta.

Lehtimaa Maija
Suomen Kuntaliitto ry